

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

genas: verum ipsa quiete cernuntur placida, ceu soporata, neque aliud, quam caudas, moventia, & ad tumultum aliquem expaudentia. De thynnibus confidentius affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piscium in vado, ut manu saepe tollantur. Nam delphini balænaeque stertentes etiam audiuntur. Insecta quoque dormire silentio apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies vigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore expergiscitur, & suctum imitatur. Quidam verò nunquam: quibus mortiferum fuisse signum contra consuetudinem somnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus, & diuersis refertus documētis, utrumne sint aliqua praescita animi quiescentis: qua fiant ratione, an fortuita res sit, ut pleraque. Et si exemplis agatur, profecto paria fiant. A vino & a cibis proxima, atque in redormitatione vana esse visa, propè conuenit. Est autem somnus nihil aliud, quam animi in medium sese recessus. Præter hominem somniare equos, canes, boues, pecora, capras, palam est. Ob hoc creditur & in omnibus, quæ animal pariant. De iis, quæ oua gignunt, incertum est: sed dormire ea, certum. Verum ad insecta transeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XI.

ESTANT immensæ subtilitatis animalia: quando aliqui ea neque spirare, & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere.

CAPVT I.

Multa hæc & multigena, terrestrium volucrumque vita. ^{a T. multigena} ^{neris} Multa pennata, ut apes: alia utroque modo, ut formicæ: aliqua & pennis & pedibus carentia: iure omnia insecta appellata ab incisuris, quæ nunc ceruicem loco, nunc pectorum atque alui præcincta separant membra, tenui modo fistula coherentia. Aliquibus verò non tota incisura ^b eas ambiente rugas, sed in aluo, aut supernè tantum, imbricatis ^c flexilibus vertebris, nusquam alibi spectatiore naturæ rerum artificio.

De subtilitate in his natura.

CAP. II.

IN magnis siquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina sequaci materia fuit. In his tam paruis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Vbi tot sensus collocavit in culice? & sunt alia dictu minora. Sed vbi visum in eo prætendit? vbi gustatum applicavit? vbi odoratum inseruit? vbi verò truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? qua subtilitate pennas adnexuit? prælogavit pedum crura? disposuit ieiunam caueam, uti aluum? auidam sanguinis, & potissimum humani sitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori, quo spiculavit ingenio? Atque, ut in capaci, cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset. Quos teredini ad perforanda robora cum sono teste dentes affixit? Potissimumque è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, & truces in sublime iactus, tigrium rapinas, leonum iubas, cum rerum natura nusquam magis, quam in minimis, tota sit. Quapropter quæso, ne hæc legentes, quoniam ex his spernunt multa, etiam relata fastidio darent, cum in contemplatione naturæ nihil possit videri superuacuum.

Utum spirent, an habeant sanguinem.

CAP. III.

INsecta multi negarunt spirare, idque ratione persuadentes, quoniam visceri interiori nexus spirabilis non inesset. Itaque viuere ut fruges, arborisque: sed plurimum inter-

esse, spiret aliquid, an viuat. Eadem de causa nec sanguinem iis esse, qui sit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec spirare ea, quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Idem enim & vocem esse his negat, in tanto murmure apum, cicadarum sono, & aliis quæ suis æstimabuntur locis. Nam mihi cõtuenti se persuasit rerum natura, nihil incredibile existimare de ea. Nec video, cur magis possint non trahere animam talia, & viuere, quàm spirare sine visceribus: quod etiã in marinis docuimus, quamuis arcente spiritum densitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animatu carere in ipso spiritu viuentia, habere sensum victus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamuis nõ sint membra, quæ velut carina sensus inuehant, esse tamen his auditum, olfactum, gustatum, eximia præterea naturæ dona, solertiam, animum, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non esse his fateor, sicut ne terrestribus quidem cunctis, verùm simile quiddam. Vt sepię in mari sanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus: sic & infectis, quisquis est vitalis humor, hic erit & sanguis, donec existimatio sua cuique sit. Nobis propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias.

De corpore eorum.

CAP. IIII.

Infecta, vt intelligi possit, non videntur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pingua, nec carnes, ne crustam quidem fragilem, vt quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti simile, neruo mollius, in reliquis partibus ficius^a veriùs, quàm durius. Et hoc solùm his est, nec præterea aliud. ^b Nihil intus, nisi admodum paucis intestinum implicatum. Itaque diuulsis præcipua viuacitas, & partiũ singularũ palpitatio. Quia quæcunq; est ratio vitalis, illa non certis inest membris, sed toto in corpore, minimè tamen capite: solumque non mouetur, nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius viuunt diuulsa, vt in scolopendris videmus. Habent autem oculos, præterque e sensibus tactum atque gustatum: aliqua & odoratum, pauca & auditum.

^a T. ferè,

^b Legendum videtur, Nihil intus, nisi intestinum, ad modũ paucis replicatũ. ex Arist. lib. 4. animal. cap. 7.

De apibus.

CAP. V.

Sed inter omnia ea principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum, ac saluberrimum. ^c Fauos confingunt & ceras. Illæ ad vsus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia priuatim ac duces gregatim: & quod maximè mirum sit, mores habent. Præterea cùm sint neque mansueti generis, neque ferri: tamen tanta est natura rerum, vt propè ex vmbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciam industriæque tantæ comparemus neruos? quas vires? quos rationi medius fidius viros? hoc certè præstantioribus, quò nihil nouere, nisi commune. Non sit de anima quæstio: constet & de sanguine, quantulum tamè esse in tantulis potest. Æstimemus postea ingenium.

^c Aliis sic: Fauos confingunt & ceras, mille ad vsus vitæ. Laborem tolerant, &c.

Qui ordo naturæ in eis.

CAP. VI.

Hyeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuésque, & Aquilonum flatus perferendos vires? Sanè & infecta omnia: sed minus diu, quæ parietibus nostris occultata maturè tepescunt. Circa apes aut temporum locorumve ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur à Vergiliarum occasu, sed latent vltra exortum: adeò non ad veris initium, vt dixere, ^d nec vt quisquã in Italia de alueis existimat. Ante fabas ^e florentes non exeunt ad opera & labores, nullusque cùm per cælum licuit, otio perit dies. Primum fauos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt. Deinde sobolem, postea mella, ceram ex floribus, melliginem e lacrymis arborum, quæ glutinum pariunt, salicis, vlmi, harundinis, succo, gummi, resina. His primum alueũ ipsum intus totum, vt quodam tectorio, illinunt, & aliis amarioribus succis contra aliarum bestiolarum auiditates: id se facturas conscia, quod concupisci possit. His deinde fores quoque latiores circumstruunt.

^d T. nec quisquam in Italia de aluis &c.
^e T. florentes exeunt.

De vocabulis operis.

CAP. VII.

Prima fundamenta commosin vocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin, inter coria cerasque, magni ad medicamina vsus. ^a Commosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam venit, picantium modo ^b ceu dilutior: ceræ initium plerunq; è mitiore gummi. Propolis, crassioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum graui, vt qua plerique pro galbano vtantur. Præter hæc conuehitur erithace, quam aliqui sandaracham, alij cerinthum vocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore verno, & arborum succo, gummi modo, Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior & rubēs, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium: sed nemo præter eum.

Ex quibus floribus opera fiant.

CAP. VIII.

Ceras ex omnium arborum factorumque floribus cōfingunt, excepta rumice & ^c che-
nopode. Herbarum hæc genera. Falsò excipitur & spartum, quippe cū in Hispania multa in spartariis mella herbam eam sapiant. Falsò & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus, insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subinde consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula vteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione excubant supinæ, vt alas à rore protegant.

De amatoribus earum.

CAP. IX.

NE quis miretur amore earum captos, Aristomachum Solensem duodesexaginta annis nihil aliud egisse: Philiscum verò Thasium in desertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de his.

Ratio operis.

CAP. X.

Ratio operis hæc: interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo, vt buccino aliquo. Tunc vniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuinant enim ventos imbrēsque, & tūc se continent tectis. Itaque temperie cæli (& hoc inter præscita habēt) cū agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescentia, ad opera exeunt, & supra dicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totæque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. ^d Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque vel vsque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos ^e arcus, vt aliis intrent, aliis exeant. Fauis superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendent vnâ. Alueum non contingunt, nūc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alueus: aliquando & duorum generum, cū duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad farciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maximè implentur melle: ideòque auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatu procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponunt tradunt. Iuxta verò terram volant in aduerso flatu vepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longiùs recedant, vnum cōgesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cū aduersaescit, in alueo strepunt minùs ac minùs, donec vna

^a T. Consis aut Contasin
^b T. Pissoceros super eam venit, picantium modo, ceu dilutior cera è vitium popolorum, que mitiore gummi, sic etia Pintianus ex Hispanicis codicibus legit.

^c T. cheuopode.

^d Melius sic: Struunt orsa à concameratione aluei, textumque vel vsque ad imatela deducunt. Aut sanè melius vt Turnebus emendauit, Struunt orsa à concameratione alui, textumque vel à summa vela deducunt.
^e T. arcus.

circumuolet eodem, quo excitauit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

De fucis.

CAP. XI.

Domos primùm plebeis exaëdificant, deinde regibus. Si speratur largior prouentus, adiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, sed ipsi maiores apibus. Sūt autem fuci, sine aculeo, velut imperfectæ apes, nouissimæque à fessis & iam emeritis inchoatæ, ferotinus fœtus, & quasi seruitia verarum apum. Quamobrem imperant iis, primosque in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neq; in opere tātum, sed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quò maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus. Cùm mella cœperunt maturare, abigunt eos: multæque singulos aggressæ trucidant. Nec id genus, nisi vere, conspicitur. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in vna parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes: quod si exprimatur, non gignuntur Soboles. Sexangulæ omnes cellæ, à singulorū ex pedum opere. Nihil horum statò tempore, sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle vno alteròve ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis.

CAP. XII.

Venit hoc ex aëre, & maximè siderum exortu, præcipuèque ipso Sirio explendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, vnctas liquore vestes, capillūmque concretum sentiunt. Siue ille est cæli fudor, siue quædam siderum salua, siue purgantis se aëris succus: vtināmque esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multūmq; dum venit, fordescens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in vterculos congestus apum (ore enim vomunt) ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ voluptatem affert.

Quæ optima mella.

CAP. XIII.

Ibi optimus semper, vbi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Est autè initio mel, vt aqua, dilutum, & primis diebus feruet, vt mustum, seque purgat: vicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipsius spuma concrevit. Sorbetur optimum, & minimè fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in singulis.

CAP. XIII.

Summa quidem bonitatis natione constat (vt suprà diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera spectabiles gignuntur, vt in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, vt in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, vt in Septentrionalibus, viso iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunque tamen tractu terra sunt mellis genera. Vernum, ex floribus constructo fauo, quod ideo vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, vt largo alimento valida exeat soboles. Alij ex nullò minùs apibus relinquunt, quoniam magna sequatur vbertas magnorum siderum exortu. Præterea^a solstitio, cùm thymum & vua florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximendis fauis necessaria dispensatio, quoniam inopia cibi desperant, moriunturque aut effugiunt: contra copia ignauiam affert: ac iam melle, non erithace, pascuntur. Ergo diligentiores ex hac vindemia xij. partem apibus relinquunt. Dies status inchoandi, vt quadam lege naturæ, si scire aut obseruare homines velint, xxx. ab educto examine: ferèque Maio mense includitur hæc vindemia. Alterum genus est mellis æstiuui, quod ideo vocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso Sirio explendescente post solstitium diebus xxx. ferè. Immensa circa hoc^b subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumpet. Nanque ab exortu sideris cuiuscunque, sed nobilium maximè, aut cælestis arcus, si non sequantur imbres,

^a T. soliti,

^b subtilitas

imbres, sed ros tepescat. Solis radiis, medicamenta, non mella, gignuntur, oculis, hulceribus, internisque visceribus dona caelestia. Quod si feruetur hoc Sirio ex oriente, casuque congruat in eundem diem, ut saepe, Veneris, aut Iouis, Mercuriive exortus, non alia suauitas, visque mortalium malis a morte vocandis, quam diuini nectaris, fiat.

Quomodo probentur mella.

CAP. XV.

MEl plenilunio vberius capitur, serena die pinguius. In omni melle, quod per se fluit, ut mustum oleumque, appellaturque acetum, maxime laudabile est. ^a Aestiuum omnine rutilum, ut diebus confectum siccioribus. Aptissimum existimatur e thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marino e rore spissum. Quod ^b concrefcit autem, hoc minime laudatur. Thymosum non coit, & tactu praetenuia filamenta mittit: quod primum grauitatis argumentum est. Abrumpi statim & resiliere guttas, vilitatis indicium habetur. Sequens probatio, ut sit odoratum, ex dulci acre, glutinosum, per lucidum. Aestiuam mellatione decimam partem ^c Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint aluei: si minus, pro rata portione: aut si inanes, omnino non attingi. Huic vindemiae ^d Attici signum dedere initium Caprificalem diem Vulcano sacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur.

CAP. XVI.

Tertium genus mellis, minime probatum, syluestre, quod ericæum vocant. Conuehitur post primos autumnii imbres, cum erice sola floret in syluis, ob id harenoso simile. Gignitur id maxime Arcturi exortu a pridie Idus Septemb. Quidam aestiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumnii ab eo supersint dies xiiij. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum diebus xlvij. plurima sit erice. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio sine vindemiae & Vergiliarum occasu, Idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus lx. somno aluntur sine vilo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum tepidiore tractu iam vigilant: sed etiam tunc alueo se continent, seruatósque in id tempus cibos repetunt. In Italia verò hoc idem a Vergiliarum exortu faciunt, & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendunt, ita diribentes quantum relinquant. ^e Equitas siquidem etiam in eis obstringitur: feruntque societate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur ut lautipurique eximant mella. Et furem mulierumque menses odere. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo vtilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidè vorent. Fumo crebriore etiã ignauia earum excitatur ad opera. Nam nisi incubauere, fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerrimè sentiunt mella, vel minime contactu roris acescentia. Et ob id inter genera seruat, quod acapnon vocant. Album mel non fit, quod ^f bithimum est, sed oculis & hulceribus aptissimum existimatur. Fœtus quonam modo progenerent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus visus est nunquam. Plures existimare oportere confici floribus compositis aptè atque vtiliter. Aliqui coitu vnus, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo non edit: apesque reliquas, tanquam marem fœminas, comitari, non tanquam ducem: quam probabilem aliàs sententiam fucorum proventus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior verò prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum: quonam modo nascens, si ipsæ fingunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primum vermiculus videtur candidus, iacens transfusus, adherensque ita ut pascere videatur. Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Cætera turba cum formam capere cœpit, nymphae vocantur: ut fuci, sirenes, aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, prius quam pennas habeant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tèpore procedente instil-

lant cibos, atque incubant, tum maximè murmurantes caloris (vt putant) faciendi gratia, necessarij excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ singulos cingunt ouorum modo, vniuersum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cuiusdam suburba-
no, alucis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui vocatur clerus, amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere mor-
bo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apū. Protinus autem eduçti operantur quadam disciplina cum matribus: regemque iuuenem æqualis turba comita-
tur. Reges plures inchoantur, ne defint. Postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, cõ-
cordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo autem genera eorum me-
lior, rufus, quàm niger variusque. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cate-
ris maior, pennæ breuior, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam dia-
demate candicans. Multum etiam nitore à vulgo differunt.

Quæ regiminis ratio.

CAP. XVII.

QUærat nunc aliquis, vnusne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulcrum, & re-
liqua vetustatis situ obruta. Ecce in re parua, villisque nostris annexa, cuius assidua,
copia est, non constat inter autores: rex nullumne solus habeat aculeum, maiestate tan-
tum armatus: an dederit eum quidem natura, sed vsum eius illi tantum negauerit. Illud
constat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit,
vna est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non pati-
tur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis ex-
hortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam lictoresque, assidui custodes au-
toritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante, ali-
quot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium.
Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi
cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris subleuant: validius fatigatum ex
toto portant. Siqua lassata deficit, aut forte aberrauit, odore persequitur. Vbicunque ille
confedit, ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica, vna depen-
dente in domibus templisque, sæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis tum
etiam Platonis, suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Sedere in castris
Drusi imperatoris, cum prosperrime pugnatum apud Arbalonem est, haudquaquam
perpetua aruspicum coniectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Duce pre-
hensum totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migratque ad alios. Esse utique sine
rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascen-
tium domos diruunt, si prouentus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de
iis video dubitari, propriumque iis genus esse aliquos existimare, sicut furibus, grandis-
simis inter illas, sed nigris, latæque aluo: ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Cer-
tum est, ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo sine acu-
leo nascantur, in quæstione est. Humido vere melior fœtus, sicco mel copiosius. Quod
si defecerit alicuius alucis cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ
contra dirigunt aciem: & si custos adsit, alterutra pars, quæ suis fauere sentit, non appetit
eum. Ex aliis quoque sæpe dimicant causis, easque acies contrarias duo imperatores
instruunt, maximè rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusque euocantibus.
Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota discutitur. Reconciliantur verò lacte vel
aqua mulsa.

De genere apum, & quæ inimica apibus.

CAP. XVIII.

APes sunt & rusticæ syluestresque, horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac
labore præstantes. Urbanarum duo genera: optimæ breues, variæque, & in rotundi-
tatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum: etiamnum deterrimæ
ex iis pilosæ. In Ponto sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. Circa Ther-
modoontem autem fluuium duo genera: aliarum, quæ in arboribus mellificant: aliarum,
que sub terra, triplici cerarum ordine vberissimi prouentus. Aculeum apibus natura dedit

ventri

ventri confertum. Ad vnum ictum hoc infixio, quidam eas statim emori putant. Aliqui, non nisi intantum adacto ut intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere, velut castratis viribus, pariterque & nocere & prodesse desinere. Est in exemplis, equos ab iis occisos. Odere foedos odores, proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque vnguenta redolentes infestant, ipsae plurimorum animalium iniuriis obnoxiae. Impugnant eos naturae eiusdem degeneres vespa atque crabrones, & e culicum genere qui vocantur muliones: populantur hirundines, & quaedam aliae aues. Insidiantur aquatibus ranae, quae maxima earum est operatio tum, cum sobolem faciunt. Nec haec tantum, quae stagna riuosque obsident, verum & rubetae veniunt ultro, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant, confestimque abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranae traduntur. Inimicae & oues, difficile se a lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore, si quis iuxta coquat, exanimantur. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens, & cum ante fores in teporem Solis promotis aliae cibos ministrant, cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exequias. Rege peste consumpto, inceret plebs ignauo dolore, non cibos conuehit, non procedit: tristi tantum murmure glomeratur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deductae multitudini: alias spectantes exanimum, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas aestimatur.

De morbis apum.

CAP. XIX.

20 **S**Vnt & operis morbi: cum fauos non explent, cleron vocant. Item blaspigoniam, si foetum non peragant. Inimica & echo est resultanti sono, qui patidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque vel maxime hostiles, cum preualuere ut intexant, enecant alueos. Papilio etiam hic ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolitans, pestifer, nec vno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quae ceras praecipue appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, verno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia infecta exanimantur, praecipue si capite uncto in Sole ponantur. Aliquando & ipsae contrahunt mortis sibi causas, cum sensere eximi mella auidè vorantes. Caetero praeparcae, & quae alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras & ignauas, proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illitaeque ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis: nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus, & quomodo reparentur.

CAP. XX.

40 **G**Audent plausu atque tinnitu aëris, eoque conuocantur. Quod manifestum, auditus quoque inesse sensum. Effecto opere, educto foetu, functe munere omni, exercitationem tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datae gyris volatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima, ut prosperè inimica ac fortuita cadant, septenis annis vniuersa. Alueos nunquam ultra decem annos durasse proditur. Sūt qui mortuas, si intra tectum hyeme seruentur, deinde Sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiscere. In totum verò amissas reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuenorum corpore exanimato, sicut equorum vespas atque crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutata natura ex aliis quaedam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in foetu eadem propè natura, quae apibus.

De vespis, & crabronibus.

CAP. XXI.

50 **V**espa in sublimi è luto nidos faciunt, & in iis ceras: crabrones in cauernis, ac sub terra. Et horum omnium sexangulae cellae, caetera autem ^a è cortice & harena. Foetus ipse inaequalis ut barbaris, alius euolat, alius in nymphea est, alius in vermiculo. Et autumnus, non vere omnia ea. Plenilunio maxime crescunt. Vespa, quae ichneumones vocantur,

^a *Aelius, è cortice & araneis. Arist. pulans Arist. lib. 5. Hist. animal. cap. 23. ubi sic, è corticea & araneosa materia.*

tur (sunt autem minores, quam alia) vnum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt: deinde illinunt, & ex iis incubando suum genus procreant. Præterea omnes carne vescuntur, contra quam apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed vesperæ muscas grandiores venantur: & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme, vt cætera insecta conduntur: vita bimatam non transit. Ictus eorum haud temerè sine febre est. Autores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum, qui mitiores videntur, duo genera: opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres, quæ biennio durant: ij & clementes. Nidos vere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis eductis, alios deinde nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & pascunt eas. Latior matrum species: dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec vesparum generi reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bombycibus, & bombylio, & necydalo, & quis primus bombycinam vestem inuenerit.

CAP. XXII.

Quartum inter hæc genus est bombycum, in Assyria proueniens, maius quam supra dicta. Nidos luto fingunt, salis specie, applicatos lapidi, tanta duritia, vt spiculis perforari vix possint. In iis & ceras largius, quam apes, faciunt, deinde maiorem vermiculum. Et alia horum origo^a è grandiore vermiculo, gemina protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde, quod vocatur bombylius: ex eo necydalus, ex hoc in vj. mensibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque foeminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rursusque texere inuenit in Cœo mulier Pamphila^b Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatae rationis, vt denudet foeminas vestis.

De bombyce Coa.

CAP. XXIII.

Bombycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primò papiliones paruos nudosque, mox frigorumpatiètia villis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi subigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori inuolui nido volubili. Tum ab homine tolli, fictilibusque vasis tepore & furfurum esca nutriri: atque ita subnasci sui generis plumas, quibus vestitos ad alia pensa dimitti. Quæ verò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes. Assyria tamen bombyce adhuc foeminis cedimus.

De araneis, & generatione eorum.

CAP. XXIII.

Araneorum his non absurdè iungatur natura, digna vel præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellatur, quorum noxij morsus, corpus exiguum, varium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua vestibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantique operis materiae vterus ipsius sufficit: siue ita corrupta alui natura statò tempore (vt Democrito placet) siue est quedam intus lanigera fertilitas: tam moderato vngue, tam tereri filo, & tam æquali deducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatans indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes? quam non ad hoc videtur pertinere cribratae pexitas telæ, & quadam politurae arte, ipsa per se tenax ratio tramae? quam

^a T. Luporum minimi non texunt, maiores interna cauerna exig.

^b Ordo verborum videtur hic nonnihil esse inuersus ex Aristotelicis fontibus sic retinendus: è grandiore vermiculo, gemina protendente cornua, sui generis. Hinc erucæ sunt. Vide Aristot. lib. 5. h. stor. animal. cap. 19.

^c Arist. hanc Platis filiam fact. lib. 5. Hist. animal. cap. 19.

quàm laxus ad flatus, non ad respuenda, quæ veniant, sinus: derelicta lassio^a præteti sum-
 ma parte,^b vt arbitrari licet illa quæ difficilè cernuntur: atq; vt in plagis lineæ offensæ præ-
 cipitant in sinum? Specus ipse qua concameratur architectura? & contra frigora quanto
 villosior? quàm remotus à medio, aliudq; agenti similis? inclusus verò sic, vt sit, nec ne,
 intus aliquis, cerni non possit? Age, firmitas quanta irrumpentibus ventis? qua puluerù
 mole degrauate? Latitudo telæ sepè inter duas arbores, cum exercet artè & discit texere:
 longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum velox reciprocatio: subitq; pa-
 riter ac fila deducit. Cum verò captura incidit, quàm vigilans & paratus ad cursum? licet
 extrema hæreat plaga, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo
 10 implicat. Scissa protinus reficit, ad polituram faciens. Nanque & lacertarum catulos ve-
 nantur: hos primùm tela inuoluentes, & tunc demum labra vtraque morfu apprehen-
 dentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Sūt ex eo & auguria. Quippe incremen-
 to annium futuro telas suas altiùs tollunt. Iidè sereno non texunt, nubilo texunt. Ideo
 que multæ araneæ imbrium signa sunt. Fœminā putant esse quæ texat, marem qui venat:
 ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt clunibus: pariunt vermiculos ouis
 similes. Nam nec horum differri potest genitura, quoniam insectorum vix vlla alia nar-
 ratio est. Pariunt autem oua ea in telas, sed sparsa, quia saliant, atque ita emittunt. Phala-
 gius tantum in ipso specu incubat magno numero: qui vt emerferit, matrè consumit, se-
 pè & patrem: adiuuat enim incubare. Pariunt autem & ^d tricenos, cæteræ pauciores. Et
 20 incubant triduo. Consummantur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus.

CAP. XXV.

Similiter his & scorpiones terrestres, vermiculos ouorum specie pariunt, similiterque
 pereunt: pestis importuna veneni serpentium, nisi quòd grauiore supplicio lenta per
 triduum morte conficiunt, virginibus letali semper ictu, & fœminis ferè in totum: viris au-
 tem matutinò, exeuntes cauernis, priùs quàm aliquo fortuito ictu ieiunium egerant ve-
 nenum. Semper cauda in ictu est: nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit oc-
 casioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab iis candidum fundi Apollodorus au-
 tor est, in nouem genera descriptis, per colores maximè superuacuos, quoniam non est
 scire, quos minimè exitiales prædixerit. Geminos quidam aculeos esse, maresq; sæuissi-
 30 mos. Nam coitum iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omni-
 bus medio die, cum incanduerit Solis ardoribus. Itemque cum sitiunt, inexplebiles potu.
 Constat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malum
 Africæ volucre etiam Aultri faciunt, pandentibus brachia, vt remigia subleuant. Apol-
 lodorus idem, planè quibusdam inesse pennas tradit. Sæpe Pphylli, qui reliquarum venena
 terrarum inuehentes, quæstus sui causa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque
 importare conati sunt: sed viuere intra Siculi celi regionem non potuere. Visuntur ta-
 men aliquando in Italia, sed innocui, multisque aliis in locis, vt circa Pharum in Ægy-
 pto. In Scythia interimunt etiam fues, alioquin viuaciores contra venena talia: nigras
 quidem celerius, si in aquam se immerferint. Homini icto putatur esse remedio ipsorum
 40 cinis potus in vino. Magnam aduersitatem oleo meris & stellionibus putant esse, inno-
 cuis duntaxat iis, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. Atque scorpiones in totum
 nulli nocere, quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitratur. Vnum
 modò relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponedo, tutus & à cau-
 da & à morfu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremò genitores supernè
 conficiat. Pariuntur autem vndeni.

De stellionibus, & cicadis.

CAP. XXVI.

Hamæleonum stelliones quodammodo naturam habent, rore tantum viuentes, præ-
 tæterque araneis. Similis cicadis: quarum duo genera: minores, quæ priuæ proue-
 niunt, & nouissimè pereunt: sunt autem mutæ. Sequens est volatu rara. Quæ canunt, vo-
 50 catur achætæ, & quæ minores ex eis sunt, tettigonia: sed illæ magis canore. Mares canunt
 in vtroque genere: fœminæ silent, gentes vescuntur iis ad Orientem, etiã Parthi opibus

^a T. pretendi
^b T. arbitrari
 licet: illa d. ssi
 cile cernuntur.

^c lege, os pri-
 mū tela in-
 uoluentes,
 ex Arist. Hist.
 anim. 5. c. 27.

^d Melius, tre-
 cenos sine tre-
 centos: ex eo-
 dem Arist. li-
 co iā citato.

^e Legendum,
 In Caria, ex
 Græcis Arist.
 cod. lib. 8. Hist.
 anim. cap. 28.

abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ouis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso, qua excavant fœturæ locum in terra. Fit primò vermiculus, dein ex eo, quæ vocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant, noctu semper: primùm nigræ atque duræ. Vñum hoc ex iis quæ viuunt, & sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore, quò rorem lambunt. Pectus ipsam fistulosum: hoc canunt achetæ, vt diximus. De cetero in ventre nihil est. Excitate cum subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est rore easdem ali. Iisdem solis nullum ad excrementa corporis foramen. Oculi tam hebetes, vt si quis digitum contrahens ac remittens iis appropinquet, transeant velut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: surculariam, quæ sit grandior: frumentariam, 10 quam alij auenariam vocant. Apparet enim simul cum frumentis arescentibus.

Cicadae ubi non sint, & ubi muta.

CAP. XXVII.

Cicadae non nascuntur in raritate arborum: idcirco sunt Cyrenis circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis aut vmbrosis nemoribus. Est quædam & iis locorum differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephaleia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent omnes: vltra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum, & scarabæorum generibus.

CAP. XXVIII.

Insectorum quædam binas gerunt pinnas, vt muscæ: quædam quaternas, vt apes. Membranis & cicadae volant. Quaternas habent, quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui 20 telum in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis. Illis enim vltionis causa datum est, his auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullam, cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit, vt scarabæis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus: sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, bifulcis dentata forcipibus, in cacumine, cum libuit, ad morsum coeuntibus, infantum etiam remediis ex ceruice suspenduntur. Lucanos vocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus volutant, paruósque in iis contra rigorem hyemis vermiculos fœtus sui nidulantur. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excavant, nocturno stridore vocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc 30 pennarum hiatu refulgentes, nunc verò compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post defecta conspicuæ. Econtrario tenebrarum alumna blattis vita, lucemque fugiunt, in balineis maximè humido vapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes scarabæi tellurem aridam, fauósque parua ac fistulosa modo spongiæ, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus est paruus, in quo vnum hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ insectis omnibus sine scissura: nulli cauda, nisi scorpionis. Hic eorum solus & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt asilo, siue tabanum dici placet: item culicibus, & quibusdam muscis. Omnibus autem his in ore & pro lingua sunt hi aculei. Quibusdam hebetes, neque ad punctum, sed ad suctum, vt muscarum ge- 40 neri, in quo lingua euidens fistula est. Nec sunt talibus dætes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, vt papilionibus. Quædam insecta carent pennis, vt scolopendræ. Insectorum pedes quibus sunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, vt locustis.

De locustis.

CAP. XXIX.

Hæ pariunt, in terram demisso spinæ caule, oua condensæ, autumnis tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu veris emittunt paruas, nigrantes, & sine cruribus pennisque, reptantes. Itaque vernis aquis intereunt oua: sicco vere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminumque exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere: deinde ad Canis ortum obire, & aliàs renasci. Quidam Arcturi occasu rena- 50 sci. Mori matres, cum pepererint, certum est, vermiculo statim circa fauces innascente, qui

qui eas strangulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam frivola ratione morientes, serpentem, cum libuit, necant singulæ, faucibus eius apprehensis mordicus. Non nascuntur, nisi in planis & rimosis locis. In India ternum pedum longitudinis esse traduntur, cruribus & feminibus ferrarum usum præbere, cum inaruerint. Est & alius earum obitus. Gregatim sublata vëto in maria aut stagna decidunt. Fortè hoc casuque euenit, nõ (vt prisca existimauere) madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe nec volare eas nõctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis transiri, continuata plurium dierum (quod maximè miremur) fame quoque, quã propter externa pabula petere sciunt. Deorum iræ pestis ea intelligitur. Nanq; & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, vt aliæ alites credantur: Solémque obumbrant, sollicitè suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tanquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, diraque messibus contegunt nubes, multa contactu adurentes: omnia verò morfu erodentes, & fores quoque tectorum. Italiam ex Africa maximè coortæ infestant, sæpè populo ad Sibylina coacto remedia confugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiam est ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, postremò adultas: desertoris pœna in eum, qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Graculos quoque ob id colunt, aduerso volatu occurrètes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum.

20 Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficisci ab occipitio videtur. Eo loco in commissura scapularum habere quasi dentes existimantur, eosque inter se terendo stridore edere, circa duo æquinoctia maximè, sicut cicadæ circa solstitium. Coitus locustarum, qui & insectorum omnium quæ coeunt, marem portante fœmina, in eum fœminarum ultimo caudæ reflexo, tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares.

vid. Cleonit in
est.

De formicis nostratibus.

CAP. XXX.

PLurima insectorum vermiculum gignunt. Nam & formicæ similem ouis vere: & hæ communicantes laborem, vt apes: sed illæ faciunt cibos, hæ condunt. Et si quis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione vires esse maiores. Gerunt ea morfu Maiora auersæ postremis pedibus moluntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta imbre proferunt atque siccant. Operantur & noctu plena Luna. Eadem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniã ex diuerso conuehant altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum obuiis quædam collocutio atque percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunque assiduitas. Sepeliuntur inter se viuentium solæ, præter hominem. Non sunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis.

CAP. XXXI.

INDICÆ formicæ cornua, Erythis in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex caueris egerunt terræ, in regione septentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipsi color felium, magnitudo Ægypti luporum. Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore sollicitatæ prouolant, crebroque lacerant, quamuis præuolocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritæque est cum amore auri.

De diuersitate insectorum.

CAP. XXXII.

Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque in primis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere, & spissatus Sole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur vermiculus paruus, & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accrescit, immobilis, duro cortice: ad tactum tantum mouetur aranci. Hæc eruca, quam chrysalidem appellant, rupto deinde cortice volat papilio.

2 Distinctio
collocanda videtur post verbum Mouetur. Reliqua sunt mutilata: vt palæ sit ex Arist. de animal. lib. 5. cap. 19.

De animalibus in ligno, & ex ligno nascentibus.

CAP. XXXIII.

a Capillo, redundat, & facile est animadvertere ex istis, quæ de Sylla & Alamanis exitu subiungit.

Sic quædam ex imbre generantur in terra, quædam & in ligno. Nec enim colli tantum in eo, sed etiam tabani ex eo nascuntur, & alia, vbicunque humor est nimius: sicut intra hominem tæniæ tricentum pedum, aliquando & plurium longitudine. Iam in carne ex animi, & viventium quoque hominum a capillo: qua fœditate & Sylla dictator, & Almana ex clarissimis Græciæ Poëtis, obiit. Hoc quidem & aves infestat: phasianas verò interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentium a sinum tantum immunem hoc malo credunt, & oves. Gignuntur autem & vestis genere, præcipue lanicio interemptarum à lupis ouium. Aquas quoque quædam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud auctores. Quippe cum & ceræ id gignant, quod animalium minimum existimatur. Alia rursus generantur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuiæ petauristarum. Alia puluere humido in cauernis, volucra.

De animali, cui cibi exitus non est.

CAP. XXXIII.

Est animal eiusdem turpitudinis, infixum semper sanguini capite viuens, atque ita intumescens, vnum animalium cui cibi non sit exitus: dehiscitque nimia satietate, alimento ipso moriens. Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solum. Equè est mira sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. Namque & hæ toto capite conduntur. Est & volucre canibus peculiare suum malum, aures maximè lancinans, quæ defendi morfu non queunt.

De tineis, & culicibus.

CAP. XXXV.

Idem puluis in lanis & veste tineas creat, præcipue si araneus vnà includatur. Sitit enim & omnem humorem absorbens, ariditatem ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentium quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatae expirant. Si accreuerit, faciunt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharidas vermiculi ficorum & pyri, & peuces, & cynacanthæ, & rosæ. Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur: quibus demptis, letale est. Rursus alia genera culicum acescens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & vetustiore vermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix vetustate rubescit) hirti pilis, grandiores torpentisque.

b Cætera Aristoteli lib. 9. c. 1. citatis scribit, in vetustiore niue vermiculos nasci rutilos & hirtos: in media autem candidos, & grandiores: utroque torpentis, & non nisi difficulter sese mouentes. Ex quo patet, locum hunc insigniter esse deprauatum, verborumque ordinem mirum in modum confusum.

De pyrali, siue pyrausta.

CAP. XXXVI.

Gignit aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, viuunt: cum euasit longiore paulo volatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas: quibus erumpit volucre quadrupes supra dicti modo, nec ultra vnum diem viuunt, unde hemerobion vocatur. Reliquis talium ab initio ad finem septenarij sunt numeri, culici & vermiculo ter septeni, corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pennata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore exanimatis, si cinere condantur, redit vita.

Historia naturæ animalium per singula membra.

CAP. XXXVII.

Nunc per singulas corporis partes, præter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta, quæ sanguinem. In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, diuersi quidem generis: Phœnici plumarum serie, è medio eo exeunte alio: pavoibus crinitis arbusculis, stymphalides cirro: phasianæ corniculis: præterea parua, quæ ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudæ. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicæ. Sed spectatissimum in signe gallinaceis, corporeum, ferratum: nec carnem id esse,

nec

nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verum peculiare. Draconum enim cristas qui viderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatiliis, & marinorum, & serpentium variis data sunt modis: sed quae iure cornua intelligantur, quadrupedum generi tantum. Actæonem enim, & Cippum etiam in Latina historia, fabulosos reor. Nec alibi maior naturae lasciuia. Lusit animalium armis. Sparfit hæc in ramos, ut ceruorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex iis: unde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua: nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generi, ceu caestus daret: infesta, tauris. In hoc quidem genere, & foeminis tribuit: in multis, tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum. Erecta autem, rugarumque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta (ut lyras diceret) strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiae armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus ut diximus: Iamque aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum, aliis adunca, aliis redunca, aliis ad iactum, pluribus modis, supina, conuersa, connexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter: corporea hæc, sicut ceraestis: aliquando & singula. Cochleis semper bina, & ut prætantantur, ac resiliant. Vrorum cornibus Barbari Septentrionales potant: vnaeque binas capitis vnus ^{Vnus} cornua implent. Alij præfixa hastilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt: multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tineta, nunc sublita, nunc quæ a cerostota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem ca- ^{a T. cerostota} ua, & in muerone demum concreta sunt. Ceruis tantum tota solida, & omnibus annis decidua. Boum attritis vngulis, cornua vnguendo aruina, medentur agricolæ. Ad eoque sequax natura est, ut in ipsis viuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque incisa nascentium in diuersas partes torqueantur, ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora foeminis plerunque sunt, ut in pecore multis: ouium nulla, nec ceruarum, nec quibus multifidi pedes, nec solidipedum vlli: excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit: nulli, supernè primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua absumi, facile coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, ut neque maiores, nec tamen cornua. Cæterorum ossibus adhærent, ceruorum tantum cutibus enascuntur. Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur. Ostrearum generi, nulla, nec spongiis, nec aliis ferè quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam indiscretum caput est, ut cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiscuè maribus ac foeminis, apud intonsas utique gentes. Atque etiam nomina ex eo capillatis Alpium incolis, Gallia comata: ut tamè sit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconij carètes eo gignuntur, sicut in Cauno lienofsi. Et quædam animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomè est inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in spadonibus non visum, nec in villo ante Veneris vsus. Nec infra cerebrum, aut infra verticem, aut circa tempora atque aures. Caluitium vni tantum animalium homini, præterquam innatum. Canities homini tantum & equis, sed homini semper à priori parte capitis, tum deinde ab auersa. ^b Vertices bini homini tantum. Aliquibus capitis ossa plana, tenuia, sine medullis, ferratis pectinatim structa compagibus. Perfracta non queunt solidari: sed exempta modicè non sunt letalia, in vicem eorum succedente corporea cicatrice. Infirmissima esse vris, durissima psittacis, suo diximus loco. Cerebrum omnia habet animalia, quæ sanguinem: etiam in mari, quæ mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, ut polypi. Sed homo portione maximum & humidissimum, omniumque viscerum frigidissimum, duabus supra subtèrque membranis velatum, quarum alterutram rumpi mortiferum est. Cæterò viri, quam foeminae, maius. Hominibus hoc sine sanguine, sine venis, & reliquis sine pingui. Aliud esse, quam medullam, eruditi docent, quoniam coquendo durefcit. Omnium cerebro medio insunt officula parua. Vni hominum infantia palpitat, nec corrobo-

^b Vertices
bini homi-
nū tantū ali-
quibus. Ca-
pitis ossa
Sic. Arist. li.
i. Hist. ani-
mal. cap. 7.

ratur ante primum sermonis exordium. Hoc est viscerum excelssimum, proximūque cælo capitis, sine carne, sine cruore, sine fordibus. Hanc habent sensus arcem: huc venarum omnis à corde, vis tendit, hinc desinit: hinc culmen altissimum, hinc mentis est regimen. Omnium autem animalium in priora pronum: quia & sensus ante nos tendunt. Ab eo proficiscitur somnus: hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. Ceruis in capite ineffe vermiculi, sub linguæ inanitate, & circa articulum, quæ caput iungitur, numero viginti produntur. Aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In Oriente quidem & viris aurum gestare eo loci, decus existimatur. Animalium aliis maiores, aliis minores. Ceruis tantum scissæ, ac velut diuisæ: foricibus pilosæ. Sed auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atque delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantum habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum, quem tamen audire manifestum est. Nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quonam modo audiant, mirum. Iidem nec olfactus vestigia habent, cum olfaciant sagacissimè. Pennatorum animalium buboni tantum & oto plumæ, velut aures: cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris atque serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi præferunt: fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Facies homini tantum: cæteris os, aut rostra. Frons & alii: sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, feueritatis index. In ascensu eius supercilia homini, & pariter & al- 20 ternè mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant factum. Superbia aliubi conceptaculum, sed hinc sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hinc pendet. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Subiacent oculi, pars corporis pretiosissima, & qui lucis vsu vitam distinguant à morte. Non 30 omnibus animalium hi: ostreis nulli: quibusdam concharum dubij. Pectines enim, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Et solenes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis visus non est: oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurij, cum ad Austrum volant, Septentrionemve. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locustis, nec cicadis esse dicit. 30 Cochleis oculorum vicem cornicula bina prætentatu implent. Nec lumbricis vlli sunt, vermiūmve generi. Oculi homini tantum diuerso colore: cæteris in suo cuique genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissima varietatis atque differentiæ, grandiores, modici, parui, prominentes, quos hebetiores putant: conditi, quos clarissimè cernere, sicut in colore caprinos. Præterea alij contuentur longinqua, alij nisi propè admota, non cernunt. Multorum visus fulgore Solis constat, nubilodie non cernentium, nec post occasus. Alij interdum hebetiores, noctu præter cæteros cernunt. De geminis pupillis, aut quibus noxij visus essent, satis diximus. Cæsi in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Cæsari, nec alij genitorum mortalium, fuisse naturam, vt expergefactus noctu paulisper, haud alio modo, quam luce clara cõtueretur omnia, pau- 40 latim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equorū modo glauci fuere, supraq; hominem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligentius spectari eos, iracundè ferebat. Claudio Cæsari ab angulis cådore carnosio, sanguineis venis subinde suffusi: Caio principi rigentes: Neroni, nisi cū cõniueret, ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caij principis ludo fuere: in iis duo omnino, qui contra comminationē aliquam nō cõniuerēt, & ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis est homini. Plerisq; verò naturale, vt nictare non cessent, quos pauidiores accepimus. Oculus vnicolor nulli, cū candore omnibus mediis color differens. Neq; vlla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, sed homini maximè, id est, moderationis, clemetię, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, lætitię. Contuitu quoq; multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, trans- 50 uersi, limi, summissi, blandi. Profectò in oculis animus inhabitat. Ardent, intenduntur, hu-
me-

meant, conuiuent. Hinc illæ misericordiæ lacrymæ. Hos cum osculamur, animum ipsum videmur attingere. Hinc fletus, & rigantes ora riuui. Quis ille humor est, in dolore tam fecundus & paratus? aut vbi reliquo tempore? Animo autem videmus, animo cernimus: oculi, ceu vasa quædam, visibilem eius partem accipiunt, atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus visu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores, multique hominum, quod^a corybantiân Græci dicunt. Tenuibus multisque membranis eos natura composuit, callosis contra frigora calorésque in extremo tunicis, quas subinde purificant lacrymationum saluiis, lubricos propter incurstantia & mobiles. Media eorum cornea fenestruit pupilla, cuius angustia non sinunt vagari incertam aciem, & velut canali dirigunt, obiterque incidentia facillè declinant: aliis nigri, ^b aliis atrii, aliis rufi, aliis glauci coloris orbibus circumdatis, vt habili mistura & accipiatur circumiecto candore lux, & temperato repercussu non obstrepat. Adeoque iis absoluta vis speculi, vt tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea causa est, vt pleræque alitum è manibus hominum oculos potissimum appetant, quòd effigiem suam in iis cernentes, velut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tantum quædam, ad incrementa Lunæ morbos sentiunt. Sed homo solus emisso humore cæcitate liberatur. Post vicefimum annum multis restitutus est visus. Quibusdam statim nascentibus negatus nullo oculorum vitio: multis repente ablati simili modo, nulla præcedente iniuria. Venas ab iis pertinere ad cerebrum, peritissimi autores tradunt: ego ad stomachum crediderim. Certè nulli sine redundatione eius, eruitur oculus. Morientibus illos operire, rursusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi, nefas. Vni animalium homini deprauantur: vnde cognomina Strabonum & Pætorum. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclytes vocabantur: qui paruis vtrisque, Ocellæ: Luscini iniuriæ cognomen habuere. Nocturnorum animalium, velut felium, in tenebris fulgēt radiantque oculi, vt contueri non sit: & capreæ lupoque splendent, lucemque iaculantur. Vituli marini & hyænx in mille colores transeunt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refulgent aridi, sicut robusti caudices vetustate putres. Non conuiuere diximus, quæ non obliquis oculis, sed circumactò capite cernerent. Chamæleontis oculos ipsos circumagi totos tradunt. Cancri in obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes. Locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimēto præduri eminent. Quorum duri sunt, minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, si quis eruat, renasci tradunt. Insectorum omnium, & quibus testacea operimenta, oculi mouentur, sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, iis oculi duri. Omnia talia, & pisces, & insecta, non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana vitri modo translucida obtenditur. Palpebræ in generis homini vtrinque. Mulieribus verò etiam insectæ quotidiano. Tanta est decoris affectatio, vt tingantur oculi quoque. Alia de causa hoc natura dederat, ceu vallum quòdam visus, & prominens munimentum contra occursantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. Defluere eas, haud immeritò, Venere abundantibus tradunt. Ex cæteris nulli sunt, nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in superiore tantum gena, volucris in inferiore: & quibus molle tergus, vt serpentibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ. ^c Struthiocamelus alitum sola, vt homo, vtrinque palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo neque nictationes iis, quæ animal generant. Grauiores alitum inferiore gena conuiuent. Eadem nictantur, ab angulis membrana obeunte. Columbæ & similia vtraque conuiuent. At quadrupedes quæ oua pariunt, vt testudines, crocodili, inferiore tantum sine vlla nictatione, propter præduros oculos. Extremum ambitum genæ superioris, antiqui cilium vocauerunt: vnde & supercilia. Hoc vulnere aliquo diductum non coalescit, vt in paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ, homini tantum, quas prisca genas vocabant, xij. tabu-

^a T. corybantiân
tiavegedian-
tur. 106. Scal.
corybantiare
Græci dicunt.

^b alius rufi,

^c Cōtra Ari-
stot. de part. a-
nim. lib. 4. ca.
16. scribit,
Struthiocame-
lū in su-
periore tan-
tū gena palpe-
bras habe-
re. Quare non
temere quidā
sufficiantur, lo-
cum hunc mu-
tilatum esse.
eāque que se-
quuntur, ad li-
mias pertine-
re: quibus solis,
excepto homi-
ne, vtraque in-
gena palpe-
bras tribunt:
Arist. oper. 14
citat lib. 2. c.
8. & Plin. in-
frā cap. 44.

larum interdicto radi à fœminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maximè ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumque indicantes, buccæ. Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo mense genitis sæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriusve, animal generantibus: pro iis cornea & acuta volucris rostra. Eadem raptu uiuentibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limamque, lata, vt suum generi. Iumentis vice manus ad colligenda pabula ora: apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec

malæ. Maxillas crocodilus tantum superiores mouet: terrestres ^a quadrupedes, eodem, quo cætera, more, præterquam in obliquum. Dentium tria genera: ferrati, aut continui aut exerti. Serrati pectinatim coeunt, ne contrario occurso atterantur, vt serpentibus, piscibus, canibus. Continui, vt homini, equo. Exerti, vt apro, hippopotamo, elephanto. Continuatorum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt, duplices: qui discriminant eos, canini appellantur. Hi sunt ferratis longissimi. Continui aut vtraque parte oris sunt, vt equo: aut superiore primores non sunt, vt bubus, ouibus, omnibusque quæ ruminant. Capræ superiores non sunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus ferrati. Rarè fœminæ, & tamen sine usu. Itaque cum apri percutiant, fœminæ sues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: sed omnibus concaui, cæteris dentes solidi. Piscium omnibus ferrati, præter scarum: huic vni aquatiliu plani. Cæterò multis eorum in lingua & toto ore: vt turba vulnerum molliant, quæ attritu subigere non queant. Multis & in palato, atque etiam in cauda. Præterea in os vergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi admiculum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in supera parte dextera lauaque longissimi, tenui fistula perforati vt scorpionum aculei, venenum infundentes. Non aliud hoc esse, quam fel serpentium, & inde venis sub spina ad os peruenire, diligentissimi autores scribunt. Quidam vnum esse eum: & quia sit aduncus, resupinari, cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursusque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse, quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ inesse eum, & plerisque ternos. Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans veneno, impresso dentium repulso virus suadit in morsus. Volucrum nulli dentes, præter vespertilionem. Camelus vna ex iis, quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli ferrati. Et cochleæ dentes habent: indicio est à minimis earum derosa vitis. At in marinis crustata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos esse, vnde intelligi potuerit, miror. Dentium vice aculeus insectis. Simiæ dentes, vt homini. Elephanto intus ad mædendum quatuor, præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni. Musculus marinus, qui balenam antecedit, nullos habet: sed pro iis, setis intus os hirtum & linguam etiam ac palatum. Terrestrium minutis quadrupedibus, primores bini vtrinque longissimi. Cæteris cum ipsis nascuntur: homini, postquam natus est, septimo mense. Reliquis perpetuò manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leoni & cani, non nisi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus.

^b Zancle Samothracem, cui etc.

^c Rectius restit. cod. Pecude, capris, sue.

^d Iul. Pollux lib. 2. cap. de dentibus, Timarchum hunc

Nicoelis patrem facit, non filium. Non

nulli hic leguntur putant ex Iul. Poll. lib. 2.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

cap. de dentibus, Timarchus Nicoelis filius patris.

Maxillares, qui sunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouissimi, qui genuini vocantur, circiter vicesimum annum gignuntur, multis & octogesimo. Fœminis quoque, sed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in senectâ, & mox renasci, certum est. ^b Zancle Samothracenum ciuem, cui renati essent post centum & quatuor annos, Mutianus visum à se prodidit. Cætero maribus plures, quam fœminis, in homine, ^c pecude, caprisve. ^d Timarchus Nicoelis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius non mutauit primores, ideoque prætriuit. Est exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amissi casu aliquo, nunquam renascuntur. Cæteris senectâ rubescunt: equo tantum candidiores fiunt. Ætas veterinorum dentibus indicatur. Equo sunt numero xl. Amittit tricesimo mense primores vtrinque binos, sequenti anno totidem proximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renas-

renascuntur. Septimò omneis habet & renatos, & immutabiles. Equo castrato priùs, non decidunt dentes. Asinorum genus tricesimo mense similiter amittit, deinde senis mē-
sibus. Quòd si non priùs peperere, quàm decidant postremi, sterilitas certa. Boues bimi
mutant. Suibus decidunt nunquàm. Absumpta hac obseruatione, senectus in equis, &
cæteris veterinis, intelligitur dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacu-
nis, cum ferè xv j. annorum existimantur. Hominum dentibus quoddam inest virus.
Nanque & speculi nitorem ex aduerso nudati hebetant, & columbarum fœtus implu-
mes necant. Reliqua de iis in generatione hominum dicta sunt. Erumpentibus mor-
bi corpora infantium accipiunt. Reliqua animalia quæ ferratos habent, sæuissima den-
10 tibus. Lingua non omnibus eodem modo. Tenuissima serpentibus & trifulca, vibrans,
atri coloris, & si extrahas, prælonga: lacertis bifida & pilosa: vitulis quoque marinis du-
plex: sed suprâ dictis capillamenti tenuitate: cæteris ad circûlambenda ora. Piscibus pau-
lò minùs quàm tota adhærens, crocodilis tota. Sed in gustatu, linguæ vice carnosum
aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibûsque generis eius, etiam felibus, im-
bricata asperitatis, ac limæ similis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa
etiam mansuefacta, vbi ad vicinû sanguinem peruenit salua, inuitat ad rabiem. De pur-
purarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture, ^b quæ vocem
mittunt. Mares tum vocantur ololygones. Stato id tempore euenit, ciētibus ad coitum
fœminas. Tum si quidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ rece-
20 ptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus eicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlu-
cent oculi flagrant labore perpulsi. Quibus in posteriori parte aculei, iis & dentes, &
lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus, iis
nec lingua, nec dentes. Quibusdam insectis intus lingua, vt formicis. Cæterum lata ele-
phanto præcipuè. Reliquis in suo genere semper absoluta: homini tantum ita sæpè con-
stricta venis, vt intercidi eas necesse sit. Metellum Pontificem adeò inexplanatæ fuisse
accepimus, vt multis mensibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda æde Opi-
feræ dicere. Cæteris septimo fermè anno sermonem exprimit. Multis verò talis eius ars
contingit, vt auium & animalium vocis indiscretè edatur imitatio. Intellectus saporum
est cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonsillæ in homine, in sue glandulæ.
30 Quod inter eas vuæ nomine vltimo dependet palato, homini tantum est. Sub ea minor
lingua, epiglossis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus interpo-
sitæ fistulis. ^c Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc
operit in epulando, ne spiritu ac voce illac meante, si potus cibûsve in alienum deerra-
uerit tramitem, torqueat. Altera exterior appelletur sanè gula, qua cibus atque potus
deuoratur. Tendit hæc ad stomachum, is ad ventrem. Hanc per vices operit, cum spiri-
tus tantum aut vox com meat, ne restagnatio intempestiua alui obstrepat. Ex cartilagine
& carne arteria, gula neruo & carne constat. Ceruix nulli, nisi quibus vtraque hæc. Cæ-
40 teris collum, quibus tantum gula. Sed quibus ceruix, è multis vertebratisque orbiculatim
ossibus flexilis ad circumspectum, articulorum nodis iungitur. Leoni tantum, & lupo, &
hyænæ, ex singulis rectis que ossibus rigens. Cæterò spinæ annectitur, spina lumbis, ossia
sed tereti structura, per media foramina à cerebro medulla descendente. Eandem esse ei
naturam, quam cerebro, colligunt, quoniam prætenui eius membrana modò incisa sta-
tim expiretur. Quibus longa crura, iis longa & colla. Item aquaticis, quamuis breuia
crura habentibus: ^d simili modo vncos vngues. Guttur homini tantum & suibus intu-
mescit, aquarum quæ potantur plerunque vitio. Summum gulæ fauces vocantur, extre-
mum ^e stomachus. Hoc nomine est sub arteria iam carnosâ inanita adnexa spinæ, ad la-
titudinem ac longitudinem lagenæ modo fusa. Quibus fauces non sunt, ne stomachus
quidem est, nec colla, nec guttur, vt piscibus: & ora ventribus iunguntur. Testudini ma-
50 rinæ lingua nulla, nec dentes: rostri acie comminuit omnia. Postea arteria & stomachus
denticulatus callo, in modum rubi, ad conficiendos cibos, decrefcentibus crenis quic-
quid appropinquat ventri. Nouissima asperitas, vt scobina fabri. Cor animalibus cæte-

^a Arist. li. 2.
de par. anim.
bifidâ lin-
guâ serpentibus
tribuit, non tri-
sulcâ.

^b Melius sit.
Quæ vocem
mittunt ma-
res, quæ vo-
cant ololy-
gonē. Sum-
ptum est enim
hoc ex Arist.
lib. 4. Histo. de
nima. cap. 9.

^c Legendum
h'c. Exterior:
inf à verò, vbi
de gula agit,
Interior. Ad-
spirantibus
Corn. Celsi lib.
4. cap. 1. Arist.
lib. 2. cap. 3. de
partibus ani-
mal. & Gale-
no lib. 7. de v-
su partium.

^d Repone,
Dissimili re
antè legeba-
tur ex Arist.
lib. 4. de part.
anim. cap. 12.
vbi tradit nul-
li vncos habē-
tum vngues,
logum esse col-
lum.
^e Mer. ven-
triculus.

ris in medio pectore est: homini tantum infra laeuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad os spectat. Hoc primum nascentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, sicut tardissime oculos. Sed hos primum emori, cor nouissime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe, & quasi alterum mouetur animal, intra præmolli firmoque opertum membranæ inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, ^a vt pariat præcipuam vitæ causam & originem. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet, sinuoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga discurrunt, sparsæque ramorum serie, per alias minores omnibus membris vitalem sanguinem rigant. Solum hoc viscerum vitæ non maceratur, nec supplicia vitæ trahit: læsumque mortem illico affert. Cateris corruptis, vitalitas in corde durat. Bruta existimantur animalium, quibus durum riget: audacia, quibus paruum est: pauca, quibus prægrande. Maximum autem est portione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & bouum ossa reperiuntur interdum. Augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquagesimum annum accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non viuere hominem ultra centesimum annum defectu cordis, Ægyptij existimant, quibus mos est cadauera asseruare medicata. ^b Hirfuto corde gigni quosdam homines proditur, neque alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenem Messenium, qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto Lacedæmonij ^c pectus dissecuere causa videndi, hirfutumque cor repertum est. In corde summo, pinguitudo est quædam lætis extis. Non semper autem in parte extorum habitum est. L. Posthumio Albino Rege sacrorum post centesimam vicesimam tertiam Olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia discessisset, cor in extis Aruspices inspicere cœperunt. Cæsari Dictatori, quo die primum veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne sine vilo viscere hostia viuere, an ad tempus amiserit? Negatur cremari posse in iis, qui cardiaco morbo obierint: negatur & veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, ³⁰ qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palamque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contra genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est, spirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumofum, nec sanguineum: ideo non sitiunt. Eadē est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur. Testudo quoque, quamuis prægrandem & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tantò velocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. lecur in dextra parte est. In eo quod caput extorum vocant, magnæ varietatis. M. Marcello circa mortem, cum periit ab Annibale, defuit in extis. Sequenti deinde die geminum ⁴⁰ repertum est. Defuit & C. Mario, cum immolaret Vticæ: item Caio principi Calend. Ianuariis, cum iniret Consulatum, quo anno interfectus est: Claudio successori eius, quo mense interemptus est veneno. Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die, sex victimarum iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque, duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum tristis ostenti casum quoque est, præterquam in solitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnen, & in Cherrhoneso ad Propontidem. Mirumque, translatis aliò interit alterum. In eodem est fel, non omnibus datum animalibus. In Eubœæ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumque, vt prodigij loco vtrunque aduenæ. Equi, muli, asini, cerui, ^d capræ, apri, cameli, delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est, quorum valetudo firmior, & vita lon-

^a vt par e-
rat præci-
puam vitæ
causam &
originem.

^b Hirto

^c Alias, pe-
ctus disse-
cuere viuē-
ti, ex vetust.
cod.

^d Capræ, le-
gendum vide-
tur, non Ca-
præ. Respon-
det enim illi,
quod apud
Arist. legitur,
æge. Theodo-
rus damam
verit, que est
capræ spe-
cies. Capras
autē fel habe-
re vel ex ipso
notum est Plin.
lib. 28. cap. 10.
Sequentem au-
tem vocem,
Apri, credi-
derim redun-
dare, Plinij
auctoritate ad-
ductus ex lib.
28. cap. 16. ubi
apugni felis
usum in medi-
cinis docet.

longior. Sunt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aluo puterit: & ceruo in cauda, aut intestinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Est autem nihil aliud, quam purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia eius est. Certè iecur nulli est, nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde, qui iungitur, funditque in venas. Sed in felle nigro insanix causa homini, morsque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeò magnum est in hac parte virus, cum se fundit in animum. Quin & toto corpore vagum, colorem quoque oculis aufert: illud quidem redditum, etiam ahenis: nigrescuntque contacta eo: ne quis miretur id venenum esse serpentium. Carent eo, qui absinthium vescuntur in Ponto. Sed a renibus, & parte tantum altera intestino iungitur in coruis, coturnicibus, phasianis: quibusdam intestino tantum, ut columbis, accipitri, murænis. Paucis auium in iecore. Serpentibus portione maximè copiosum, & piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri, miluo. Præterea in iecore est & cæcis omnibus: b vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruspices id Neptuno & humoris potentix dicauere: geminumque fuit Diuo Augusto, quo die apud Actium vicit. Murium iecusculis fibræ ad numerum Lunæ in mense congruere dicuntur, totidemque inueniri, quotum lumen eius sit. Præterea brumâ increscere. Cuniculorum exta in Bætica sæpe gemina reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter venenum, ut arbitrantur. Iecur maximè, vetustatis patiens, centenis durare annis, obfidionum exempla prodidit. Exta serpentibus & lacertis longa. Cecinè Volaterrano dracones emicuisse de extis læto prodigio traditur. Et profectò nihil incredibile sit, existimantibus, Pyrrho regi, quo die periit, præcisa hostiarum capita repisse, sanguinem suum lambentia. Extâ homini ab inferiore viscerum parte separantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia viscera, membranis propriis, ac velut vaginis inclusit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris causa vicinitas alui, ne cibo supprimeretur animus. Huic certè refertur accepta subtilitas mentis: ideo nulla est ei caro, sed neruosa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis sedes, quod titillatu maximè intelligitur alarum, ad quas subit, non alibi tenuiore cute humana, ideo scabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc

30 in præliis gladiatorumque spectaculis mortem cum risu traiecta præcordia attulerunt. Subest venter stomachum habentibus, cæteris simplex, ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus. Intestinis enim quibusdam ab ore incipiens, quadam via eodem reflectitur, ut sepiæ, polypo. In homine adnexus infimo stomacho, similis canino. His solis animæ inferiori parte angustior: itaque & sola vomunt, quia repleto propter angustias supprimitur cibus: quod accidere non potest iis, quorum spatiosa laxitas eum in inferiora transmittit. Ab hoc ventriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ille: à quibus capaciora intestina ad aluum, hominique flexuosissimis orbitibus, idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium. Idem minùs solertes, quibus obesissimus venter. Aues quoque geminos sinus habent quædam: vnum, quò merguntur recentia, ut guttur: alterum, in quem ex eo demittunt concoctione maturata, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cætera ferè carent eo, sed gula patientiore vtuntur, ut gracculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed ventrem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, ut Porphyrii. Venter solidipedum asper & durus. Terrestrium aliis denticulatæ asperitatis, aliis cancellatim mordacis. Quibus neque dentes vtrinque, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Media hæc vmbilico adnexa in omnibus, in homine suillæ infima parte similis, à Græcis appellatur colon, vbi dolorum magna causa est. Angustissima canibus: qua de causa vehementi nisu, nec sine cruciatu, leuant eam. Insatiabilia animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, ut lupis ceruariis, & inter aues mergis. Ventres elephantum quatuor, cætera suis similia: c pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus venter carnosus callosusque. In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut

a *Equi infra hoc ipso cap. de renibus agens, negat eos esse cuiquam animalium, excepta testudine: quod & ipsum affirmat Arist. Hist. animal. lib. 2. cap. 16.*
b *Aristoteles contra lib. 4. de part. anim. cap. 2. vituli marinum enumerat inter animalia felle carentia.*

c *Quod hic Plin. de elephanti pulmone. Arist. lib. 2. Hist. animal. ca. 11. de eiusdem recinore tradit.*

rubenti colore, qui chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur. Et in iuencarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit. Ventriculus atque intestina pingui ac tenui omento integuntur,^a præterquam oua gignentibus. Huic adnecitur lien in sinistra parte aduersus iecori, cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiosè. Quidam eum putant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum: ita certè apparet in testudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Ægocephalo aui non esse constat, neque iis quæ careant sanguine. Peculiare cursus impedimētum aliquando in eo: quamobrem inuritur cursorum laborantibus. Et per vulnus etiam exempto viuere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi simul risum homini: intemperantiâque eius constare lienis magnitudine. Asiæ regio Scephis appellatur, in qua minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Bileto & Tharne quaterni renes ceruis: contra pennatis squamosisque nulli. Cæterò summis adhærent lumbis. Dexter omnibus elatior, & minùs pinguis, sicciórque. Vtrique autem pinguitudo è medio exit, præterquam in vitulo marino. Animalia in renibus pinguisima: oues quidem lethaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: oua parientium testudo sola, quæ & alia omnia viscera: sed homo bubulis similes, velut è multis renibus compositos. Pectus, hoc est^b ossa, præcordiis & vitalibus natura circundedit: at ventri, quem necesse erat increfcere, ademit. Nulli animalium circa ventrem ossa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Costæ homini tantum octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Intra aluum est à priore parte vesica, quæ nulli oua gignentium, præter testudinem: nulli nisi sanguineum pulmonem habenti, nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In vesica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibusdam diro cruciatu subinde nascentes calculi, & fetarum capillamenta. Vesica membrana constat, quæ vulnerata cicatrice non solidescit: neque qua cerebrum aut cor inuoluitur. plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia, præterque vesicæ iūctus vtricus, vnde dictus vterus: quod alio nomine locos appellat, hoc in reliquis animalibus vuluam. Hæc viperæ, & intra se parientibus, duplex: oua generantium adnexa præcordiis: & in muliere geminos sinus ab vtraque parte laterum habet, funebris quoties versa spiritum inclusit. Boues grauidas negant præterquam dextero vuluæ sinu ferre. etiam cum geminos ferant. Vulua eiecto partu melior, quam edito. Eiectitia vocatur illa, hæc porcariæ, primiparæ suis optima: contra effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusque veterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ vno die post partum. Huius & fumen optimum, si modò fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum.

^c T. incientes Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret^c id, scientes occidere non assueti. Cornigera vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent seuo pinguescunt. Bisulca scissive in digitos pedibus, & non cornigera, adipe, Concretus hic: & cum refrixit, fragilis: semperque in fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemque, succo liquidum. Quædam non pinguescunt, vt lepus, perdix. Steriliora cuncta pingua, & in maribus, & in fœminis. Senescunt celerius præpingua. Omnibus animalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu, qui nec arterias habet, nec venas. Plerisque animalium est pinguitudo sine sensu: quàm ob causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas. Quin & L. Apronij Consularis viri filio detractos adipos, leuatimque corpus immobili onere. Et medulla ex eodem videtur esse, in iuuenta rubens, & senecta albescens. Non nisi cauis hæc ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla. Est autem pinguis iis, quibus adeps, seuosa cornigeris: neruosa & in spina tantum dorso, ossa non habentibus, vt piscium generi: vris nulla

^a Contra Aristot. lib. 4. de part. anim. cap. 3. & 4. generaliter omnibus sanguine præditis, tam terrestribus, quàm aquaticis, tribuit omentum.

^b collas,

^c T. incientes

nulla: l
duritie,
bias car
lium i
eis ne
rini car
xili mo
præfisa
longitu
10 pubesc
de, bub
bricis a
liubi an
tio. Ner
ne neru
scium g
hos lat
rum p
dulos o
20 Herop
tione t
& sang
ea corp
nimun
adeo in
exilis h
nodus

30 S Ang
uent
tio. Emi
sanguis
lus, heb
prorum
mus a si
copios
re altera
40 Macrin
nonage
mentu
latere c
circa co
mutari
dore, ir
Nam &
fossis:
cipium
50 absum

nulla: leoni in femur & brachiorum ossibus paucis exigua admodum: cætera tanta
 duritie, vt ignis elidatur, velut è silice. Et iis dura, quæ non pinguescunt: afinorum ad ti-
 bias canora. Delphinis ossa, non spinæ: animal enim pariunt: serpentibus spinæ. Aquati-
 lium mollibus nulla: sed corpus, circulis carnis vinctum, vt sepia atque loligini. Et inse-
 ctis negatur æquè esse vlla. Cartilaginea aquatiliū habent medullam in spina. Vituli ma-
 rini cartilaginem, non ossa. Item omnium auriculæ ac nares, quæ modicum eminent, fle-
 xili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non solidescit. Nec
 præcisa ossa recrescunt, præterquam veterinis ab vngula ad suffraginem. Homo crescit in
 10 longitudinem ad annos vsque ter septenos: tum deinde ad plenitudinē. Maximè autem
 pubescens nodum quendam soluere, & præcipuè ægritudine, sentitur. Nerui orsi à cor-
 de, bubulōque etiam circumuoluti, similem naturam & causam habent in omnibus lu-
 bricis applicati ossibus: nodosque corporum, qui vocantur articuli, aliubi interuentu, a-
 liubi ambitu, aliubi transitu ligantes, hinc teretes, illic lati, vt in vnoquoque poscit figura-
 tio. Neque ij solidantur incisi: mirumque, vulneratis summus dolor, præfectis nullus. Si-
 ne neruis sunt quædam animalia, vt pisces: arteriis enim constant. Sed neq; eæ molli pi-
 scium generi. Vbi sunt nerui, interiores conducunt membra, superiores reuocant. Inter
 hos latent arteriæ, id est, spiritus semite. His innatant venæ, id est, sanguinis riui. Arteria-
 rum pulsus, in cacumine maximè membrorum euident, index ferè morborum, in mo-
 20 dulos certos, legesque metricas, per ætates, stabilis, aut citatus, aut tardus, descriptus ab
 Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter subtilitatem desertus: observa-
 tione tamen crebri aut languidi iactus, gubernacula vitæ temperat. Arteriæ carēt sensu: nā
 & sanguine. Nec omnes vitalem continent spiritum: præcisisque torpescit tantum pars
 ea corporis. Aues nec venas, nec arterias habent: item serpentes, testudines, lacertæ, mi-
 nimūque sanguinis. Venæ in prætenues postremò fibras subter totam cutem disperse,
 adeò in angustam subtilitatem tenuantur, vt penetrare sanguis non possit, aliudve quàm
 exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur. Venarum in vmbilico
 nodus ac coitus.

*De sanguine, & quorum celerrimè siccetur, quorum non coëat, quorum
 grauisissimus vel tenuissimus, quorum nullus.*

CAP. XXXVIII.

30 **S**anguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus, quàm fœminis, nigrior: & iu-
 uentē magis, quàm senio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo vitalitatis por-
 tio. Emissus spiritum secum trahit: tamen tactum non sentit. Animalium fortiora, quibus
 sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nul-
 lus, hebetia. Taurorum celerrimè coit atque durefcit, ideò pestifer potu maximè. A-
 prorum, & ceruorum, caprearumque, & bubalorum omnium non spissatur. Pinguissi-
 mus afinis, homini tenuissimus. Iis, quibus plus quaterni pedes, nullus. Obefis minùs
 copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuium eius vni fit in naribus homini, aliis na-
 re altera, aliis vtraque, quibusdam per inferna: multis per ora statò tempore, vt nuper
 40 Macrino Visco viro Prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnino vrbs præfecto, qui
nonagesimum etiam excessit annum. Solum hoc in corpore temporarium sentit incre-
mentum. Siquidem hostiæ abundantiorē fundunt, si priùs bibere. Quæ animalium
 latere certis temporibus diximus, non habent tūc sanguinem, præter exiguas admodum
 circa corda guttas, miro opere naturæ: sicut in homine, vim eius ad minima momenta
 mutari, non modò tanto minore suffusi materia, verum ad singulos animi habitus, pu-
 dore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius verecundiæ.
 Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisque non transfluere trans-
 fossis: quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum ac-
 50 absumunt. Morbi omnes, morisque sanguinem

a Mer. Apu.
 alias pugnat
 hoc cum A-
 ristotelis sen-
 tentia lib. 3.
 anim. cap. 4.
 vbi omnia
 sanguine
 prædita, ve-
 nas habere
 asserit.

At in sanguine principatus, & de tergo, & pilis, & mammis.

CAP. XXXIX.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta esse, ut ostrea & testudines: bouum tergora, fetas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti: sic & in homine, cum crassior callosiorve excludat cutis: ceu vero non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, ut inde torquentur hastæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maximè in capite. Vbicunque per se, ac sine carne est, vulnerata non coit, ut in bucca ciliisque. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut squamas, aut corticem, aut testam, ut testudines: aut cutem puram, ut serpentes. Pennarum caules omnium caui, præcisique non crescunt: euulsæ renascuntur. Membranis volant fragilibus insecta, humentibus hirundines in mari, siccis inter tecta vespertilio. Horum alæ quoque articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ vtraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque hirtos colligēs. Villo sistimum animalium lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu mas, seu fœmina. Pili in homine partim simul, partim postea gignuntur. Congeniti autem non desinunt, sicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ, ut & lanugines oris, cum menstrui cursus steterit. Quibusdam post geniti viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque subnasci, annuum est. Viris crescunt maximè in capite, mox in barba. Recisati non, ut herba, ab ipsa incisura augentur, sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis, maximè phthisi, & in senectate: defunctorum quoque corporibus. Libidinositas congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recrescunt. Quadrupedibus senectute crassescunt, lanæque rarefcunt. Quadrupedum dorso pilosa, ventres glabri. Bouum coriis glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum. Mammæ homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignentium nulli: nec lac, nisi animal parienti: volucrum vespertiloni tantum. Fabulosum enim arbitror de strigibus, vbera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium, constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis.

CAP. XL.

Asinis à fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Quibus solida ungula, nec supra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammæ, nec aliubi, quàm in feminibus. Eodem loco bifulca & cornigera: boues quaternas, oues capræque binas. Quæ numerofo fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto ventre duplici ordine, ut fues: generosæ duodenas, vulgares binis minus: similiter canes. Alia ventre medio quaternas, ut pantheræ: alia binas, ut lænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citrà in alis occultas. Nulli in feminibus digitos habentium. Primis genitis in quoque partu fues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ: & suam quisque nouit in fœtu, quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia: Detraçto illa alumno suo sterilefcit illico, ac resilit. Vno verò ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Ursæ mammæ quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum, nec euidentes, & paulò in obliquum porrectas. Neque aliud animal in cursu lambitur. Et balænæ autem vitulique mammis nutriunt fœtus.

De lacte, & unde caseus non fiat.

CAP. XLI.

Mulier ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quod vitalis est partus, salubre. Plerisque autem totis mammis, atque etiam alarum sinu fluit. Cameli lac

a Vetus codex sic habet: Aut cortice, ut testudines: nulla sit mentione. Nam etiam si à testudines videntur denominata: proprie tamen loquendo, cortice reguntur, non testa: ut supra docuit Plinius lib. 9. c. 12.

b Melius sic: Quadrupedibus senectute crassescunt lanæ, quæquæ rarefcunt. Vide Arist. lib. 3. animal. cap. 11. unde hæc sunt translata.

lac ha
tribus
quæ, n
nuò la
lethal
coru
li vic
Domi
folio t
lac ign
mensu
melior
podis,
gentes
quin i
quod
tesqu
L A
m
datio
Centr
maxim
sem m
autem
sua lau
cunct
rò. Bit
ligitur
mo m
tempe
Tern
ani
quibus
pellatas
tuculos
obliqu
40 inter
ni digi
ribus q
quæ su
ci in C
manib
vt sciun
N A
rib
50 mas in
gitos,

lac habent, donec iterum grauescant. Suauissimum hoc existimatur, ad vnam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostra fiüt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coëunt duritia. Asinæ prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur colostratio. Caseus non fit ex vtrunque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis, mox equis: crassissimum asine, vt quo coaguli vicè vtantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitij Neronis coniux, quingentas secum per omnia trahens foetas, balnearum etiam folio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Omne autem lac igne spissatur, frigore serescit. Bubulum caseo fertilius, quàm caprinum, ex eadem mensura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulum hinulei, leporis, hœdi laudatum. Præcipuum tamen dasy-
10 podis, quod & profluuiio alui medetur, vnius vtrunque dentatorum. Mirum barbaras gentes, quæ lacte viuunt, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: spuma id est lactis, concretiúsque quàm quod serum vocatur. Non omittendum in eo olei vim esse, & barbaros omnes infantesque nostros ita vngi.

De diuersitate caseorum.

CAP. XLII.

LAus caseo Romæ, vbi omnium gentium bona cominus iudicantur, è prouinciis Ne-
20 mausensi præcipua, Lesuræ Gabalicæque pagis, sed breuis ac musteo tantum commen-
datio. Duobus Alpes generibus pabula sua approbant: Dalmaticæ Doeleatem mittunt, Ceutronicæ Vatusicum. Numerosior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maximè lactis: Æsinatem ex Vmbria: mistoque Hetruriæ atq; Liguriæ confinio, Lunensim magnitudine conspicuum: quippe & ad singula millia pondo premitur. Proximium autem vrbi Vestinum, eumque è Cæditio campo laudatissimum. Et caprarum gregibus sua laus est, recenti maximè, eam augente gratiam fumo: qualis in ipsa vrbe conficitur,
30 cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamenti vim obtinet. Trans maria verò Bithynus ferè in gloria est. Inesse pabuli salem, etiam vbi non detur, ita maximè intelligitur, omni in salem caseo senescente: quales redire in musteum saporem, aceto & thymo maceratos, certum est. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo vixisse annis viginti, ita temperato, vt vetustatem non sentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus.

CAP. XLIII.

Terrestrium solus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: vni vlnæ. Quibus animalium manus sunt, intus tantum carnosæ: extrà neruis & cute constant. Digni quibusdam in manibus seni. M. Curiatij ex patritia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illustrem in Poëtica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduersus vniuersis flectitur: per se verò in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui sibi,
40 inter quos medius longissimè protenditur. Quibus ex rapina victus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in posterioribus quoque quinos vngues habent, vno iuxta cruris articulum dependente: reliqua, quæ sunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria secum. Studioso Thraci in C. Cæsaris ludo notum est dextram fuisse proceriorem. Animalium quædam, vt manibus, vtuntur priorum ministerio pedum: sedentque ad os illis admouentia cibos, vt sciuri.

De simiarum similitudine.

CAP. XLIIII.

NAm simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habent gena. Iam mammas in pectore, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus vngues, digi-
50 gitos, longiorémque medium. Pedibus paulum differunt. Süt enim, vt manus, ^b prælongi, ^b prælongæ,

& vestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoque his & articuli, vt hominiac præter genitale, & hoc in maribus tantum, viscera etiam interiora omnia ad exemplar.

De unguibus.

CAP. XLV.

Ungues clausulæ neruorum summæ existimantur. Omnibus hi, quibus & digiti. Sed simiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto crescunt: rapacibus vnci: cæteris recti, vt canibus, præter eum qui à crure plerisque dependet. Omnia digitos habent, quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, vngulisque haud vnguibus similes, & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuersum posterioribus articuli pedibus, quam prioribus. Nam quæ animal generant, genua ante se flectunt, & suffraginum artus in auersum. Homini genua & cubita contraria: Item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus. Oua parientibus quadrupedum, crocodilo, lacertis, priora genua post curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquam nouissima salientibus. Aues, vt quadrupedes, alas in priora curuant, suffraginem in posteriora. Homini genibus quædam & religio inest, obseruatione gentium. Hæc supplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc, vt aras, adorant, fortassis quia inest iis vitalitas. Næque in ipsa genu vtriusque commissura, dextra læuaque à priore parte gemina quædam buccarum inanitas inest: qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit. Inest & aliis partibus quædam religio: sicut dextra osculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestamur. Est post aurem æquè dextram Nemefios, (quæ Dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit) quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, veniam sermonis à diis ibi recondentes. Varices in cruribus viro tantum, mulieri raro. C. Marius, qui septies Consul fuit, statem sibi extrahi passum vnum hominem, Oppius autor est. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistris incubant. Reliqua, vt libitum est, gradiuntur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc est, vt sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, & crura carnosæ. Reperitur apud autores, quendam in Ægypto non habuisse suras. Vola homini tantum, exceptis quibusdam. Nanque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, sicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij: quæ vitia & in quadrupedibus. Solidas habent vngulas, quæ non sunt cornigera: igitur pro eis telum vngula est illis. Nec talos habent eadem. At quæ bifulca sunt, habent. Iidem digitos habentibus non sunt: neque in prioribus pedibus omnino vlli. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulò. Est enim bifulcus discrimine exiguo pes imus, vestigio carnosus, vt vrsi: qua de causa in longiore itinere sine calciatu fatiscunt.

a Legendum videtur, Martuli breues, non Articuli. ex Arist. Hist. animal. lib. 2. cap. 1. Quo in loco Theodorus malleolos vertit.
b Contra tradit Aristoteles lib. 2. animal. cap. 1. lacerte & crocodilo, ceterisque id genus quadrupedibus ova parientibus tam anteriora, quam posteriora crura eis non modo, hoc est, in anteriora flecti. Quo tamen in loco Theodorus videtur legisse, eis T. v. n. vnde vertit, Retro flectuntur.

De vngulis.

CAP. XLVI.

Ungulæ veterino tantum generi renascuntur. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent vngulas. Cornigera ferè bifulca. Solida vngula, & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantum Indicus: vnicorne & bifulcum oryx. Talos asinus Indicus vnus solidipedum habet. Nam sues ex vtroque genere existimantur, ideo fœdi earum. Hominem qui existimarunt habere, facillè conuicti. Lynx tantum digitos habentium, simile quiddam talo habet: leo etiamnum tortuosius. Talus autem rectus est in articulo pedis ventre eminens, concaua in vertebra ligatus.

c Legendum, mutata distinctione: Auium quibusdam grauioribus in cruribus additi radij, sed nulli vncos habentium vngues. Longipedes porrectis ad caudam cruribus volat. Consule Arist. li. 2. Hist. animal. cap. 32. vnde totus hic locus est desumptus.

De pedibus auium & unguibus.

CAP. XLVII.

Avium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter vtrunque, diuisis digitis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, vnus à calce. Hic deest quibusdam longa crura habentibus. Iynx sola vtrinque binos habet. Eadem linguam serpētium similem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auersum. Ungues ei grandes, ceu gracculis. Auium quibusdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli vncos habentium vngues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus volant:

lant: qu
confir
iam et
INte
terg
cultæ
ternodi
cris, qui
malium
numeru
aliqua v
sta nasc
tia scabi
ciem co
non po
PV m
mar
ris: vnd
cornes
qua ger
bus Ma
phrodit
tu prim
in Tre
dere po
longi v
rent: qu
genitalia
frangun
in omni
CAud
pro
fa, vt eq
li modo
lunt. Lac
40 te hirtu
bubus &
Sues rete
VOcc
Arist
incluso f
cepto er
tu eius f
nere, vt
pennaru
re, cum

lant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant volucrum vllā sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocn, & drepanin, in eis quæ rarissimè apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectorum.

CAP. XLVIII.

Insectorum pedes primi longiores, duos habentibus oculos, vt subinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in Muscis. Quæ ex his nouissimos habent longos, saliant, vt locustæ. Omnibus autem his seni pedes. Araneis quibusdam prælongi accedunt bini. Internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus, polypis, sepiis, loliginibus, cancri, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Idem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quæ huc numerum pedum excessere terrestria, vt plerique vermes, non infra duodenos habent, aliqua verò & centenos. Numerus pedum impar nulli est. Solidipedum crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se veriùs, quàm crescentia. Itaque in infantia scabunt aures posterioribus: quod addita ætate non queunt: quia longitudo superficiem corporum solam ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec vsque dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pumilionibus & genitalibus.

CAP. XLIX.

Pumilionum genus in omnibus animalibus est, atque etiam inter volucres. Genitalia maribus quibus essent retro, satis diximus. Offea sunt lupis, vulpibus, mustelis, viueris: vnde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrsus quoque simul atque expirauerit, cornescere aiunt. Camelino arcus intendere, Orientis populis fidissimum. Necnon aliqua gentium quoque in hoc discrimina, & sacrorum etiam, citra perniciem amputantibus Matris Deum Gallis. Contra mulierum paucis prodigiosa assimulatio: sicut hermaphroditis vtriusque sexus: quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis principatu primum arbitror. Ostentabat certè hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Gallia agro repertas: ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. Testes pecori armentoque ad crura decidui, subus adnexi: delphino prælongi vltima conduntur aluo, & elephanto occulti. Oua parientium lumbis intus adherent: qualia ocyssima in Venere. Piscibus serpentibusque nulli, sed eorum vice binæ ad genitalia à renibus venæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut sponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquam in pantheris & vrsis.

De caudis.

CAP. L.

Caudæ, præter hominem ac simias, omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus, pro desiderio corporum: nudæ hirtis, vt apris: parua villosis, vt vrsis: prælongis setosa, vt equis. Amputatæ lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi modo regunt: atque etiam in dextram atque læuam motæ, vt remigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & geminæ. Boum caudis longissimus caulis, atque in ima parte hirtus. Idem asinis longior, quàm equis, sed fetosus veterinis. Leoni infima parte, vt bubus & forici: pantheris non item: vulpibus & lupis villosus, vt ouibus, quibus procerior. Sues retorquent: canum degeneres sub aluum reflectunt.

De vocibus.

CAP. LI.

Vocem non habere, nisi quæ pulmonem & arterias habent, hoc est, nisi quæ spirant, Aristoteles putat. Idcirco & insectis sonum esse, non vocem, intus meante spiritu, & incluso sonante. Alia murmur edere, vt apes. Alia cum tractu stridorem, vt cicadas. Recepto enim vt duobus sub pectore cauis spiritu, mobili occurfante membrana intus, attritu eius sonare viscera, satis notum est. Cætera simul cum volatu & incipere audiri & desinere, vt muscas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima, reddi. Locustas pennarum & feminum attritu sonare, creditur sanè. Item aquatiliū pectines stridere, cum volant. Mollia & crusta intacta, nec vocem nec sonum vllum habere. Sed &

cæteri pisces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totum sine vlllo sono sunt. Stridorem cum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper vocatur, in Acheloo amne, grunnitum habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus sibilus, serpētibus longus, testudini abruptus. Ranis sonus sui generis, vt dictum est, nisi si & in his ferenda dubitatio est, qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in iis refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, muti & apri. Auium loquaciores, quæ minores, & circa coitus maximè. Aliis in pugna vox, vt coturnicibus: aliis ante pugnam, vt perdicibus: aliis cum vicere, vt gallinaceis. Iisdem sua maribus: aliis eadem, vt sceminis, vt lusciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, vt in singulis dictum est. Elephas citra nares ore ipso, sternutamēto similem elidit sonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantum sceminis vox grauior: in omni alio genere exilior, quam maribus, in homine etiam castratis. Infantis in nascendo nulla auditur, antequam totus emergat vtero. Primus sermo anniculo est. Semestris locutus est Cræsi filius in crepundiis: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur x i i j. anno. Eadem in senectâ exilior: neque in alio animalium sæpius mutatur. Mira præterea sunt de voce digna dictu. In theatrorum orchestris scobe aut harena superiecta deuoratur, & in rudi parietum circumiectu, doliis etiam inanibus: currit eadem concauo vel recto parietum spatio, quamuis leui sono dicta verba ad alterum caput perferens, si nulla inæqualitas impediatur. Vox in homine magnam vultus habet partem. Agnoscimus eam prius, quam cernamus, non aliter quam oculis, totidemque sunt eæ, quot in rerum natura mortales, & sua cuique, sicut facies. Hinc illa gentium totque linguarum toto orbe diuersitas: hinc tot cantus & moduli flexionesq;.

a hinc tot cantibus moduli flexionesque. Ex vetust. cod.

Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos distinxit à feris, inter ipsos quoq; homines discrimen alterum æquè grande, quam à belluis, fecit.

De agnascensibus membris, & dicta Aristotelis de vita hominis.

CAP. LII.

Membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut sextus homini semper digitus. Placuit in Ægypto nutrire portentum, binis & in auersa capitis parte oculis hominem, sed iis non cernentem. Miror quidem Aristotelem non modo credidisse præscita vitæ esse aliqua in corporibus ipsis, verum etiam prodidisse. Quæ quanquam vana existimo, nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisque & auguria anxie quærat: atingam tamen, quæ tantus vir in doctrinis non spreuit. Igitur vitæ breuis signa ponit raras dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresque in manu incisuras, nec perpetuas. Contra longæ esse vitæ incuruos humeris, & in manu vna duas incisuras longas habentes, & plures quam xxxij. dentes, auribus amplis. Nec vniuersa hæc (vt arbitror) sed singula obseruat, friuola (vt reor) & vulgò tamen narrata. Addidit morum quoque aspectus simili modo apud nos Trogus, & ipse autor seuerissimus: quos verbis eius subiiciam: Frons vbi est magna, segnem animum subesse significat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, velut hoc vestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles significant: quibus iuxta nasum flexa sunt, austeros: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in totum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuscunque sunt longi, maleficos esse indicant. Qui carnosos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: qui identidem operire solent, inconstantia. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima & de halitu animalium, & quæ gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non coquatur.

CAP. LIII.

Animæ leonis virus graue, vrsi pestilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit: citiusque putrescunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici voluit pluribus modis, & ciborum ac dentium vitiis, sed maximè senio. Dolorem sentire non poterat: tactu sensuque omni carebat, sine qua nihil sentitur. Eadem commeabat recēs assidue, exitura

supremò

supremo, & sola ex omnibus superfutura. Denique hæc trahebatur è cælo. Huius quoque tamen reperta pœna est, vt neque id ipsum, quo viuitur, in vita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipuè, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: nanque & vino fœtent ora nimio. Sed sibi proceres medentur grano Assyrij mali, cuius est suauitas præcipua, in esculentis addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item vrit. Diximus hominum genera, qui venena serpentium suctu corporibus eximerent. Quin & subus serpentes in pabulo sunt, & aliis venenum est. Quæ infecta appellauimus, omnia olei aspersu necantur.^a Vultures vnguento qui fugantur, alios appetunt odores, scarabæi rosam. Quædam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas tingunt viperina sanie, & humano sanguine: irremediabile id scelus, mortem illico adfert leui tactu. Quæ animalium pascerentur veneno, diximus. Quædam innocua alioquin, venenatis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montosis, salamandra ab his deuorata, qui edere, moriuntur. Nec est intellectus vllus in odore, vel sapore. Et aqua vinumque interimit, salamandra ibi immortua, vel si omnino biberit, vnde potetur: item rana, quam rubetam vocat. Tantum insidiarum est vitæ. Vespæ serpente auidè vescuntur, quo alimèto mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia est victus: vt in tractu pisce viuentium Theophrastus prodidit, boues quoque pisce vesci, sed non nisi viuentis. Homini cibus vtilissimus simplex. Aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficiliter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auidè hausta, & æstate, quàm hyeme, difficilius, & in senectâ, quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitata, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maximè ac dentibus. Somno concoquere corpulentiam, quàm firmitati, vtilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Per uigilio quidem præcipuè vincuntur cibi.

De corpulentia augenda vel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent

CAP. LIIII.

A Vgescunt corpora duleibus, atque pinguibus & potu, minuuntur siccis & aridis, frigidisque, ac siti. Quædam animalia & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini^b non vtiq; septimo letalis inedia: durasse & vltra vndecimum plerosque, certum est. Mori esuriendi semper inexplebili auiditate, animalium vni homini. Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Perniciosissimum autem in omni quidem vita, quod nimium, præcipuè tamen corpori: minuique, quod grauat, quolibet modo vtilius. Verùm ad reliqua naturæ transeamus.

^b non ante septimum

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XII.

PROOEMIUM.

A NIMALIUM omnium, quæ nosci potuere, naturæ generatim membratimque ita se habent. Restant neque ipsa anima carentia (quandoquidem nihil sine ea viuit) terra edita, vt inde eruta dicantur, ac nullum fileatur rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia, summumque munus homini datum, arbores syluæque intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro vestis. Etiannum gentes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit, ab iis principiis cædi montes in marmora, vestes ad Seras peti: vnionem in Rubri maris

^a Theophrastus lib. 6. de causis plant. c. 4. scribit vultures vnguento, scarabæos rosam necari. Quæ obrem hic sciendum est: vultures vnguento quidè fugantur, alios appetunt odores, scarabæi rosam.